

GIPODERMA BILAN OG'RIGAN BEMORLAR PARVARISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Eraliyev Oblaqul Botirovich,
Toshpo'latova Oysha O'ralboy qizi
Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi kafedrasi o'qituvchilari:

Saparboyev Nodirbek Sobir o'g'li.
o'qituvchisi, Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada teri osti yog' kletchatkasi kasalliklari bilan og'rigan bemorlar parvarishining o'ziga xos xususiyatlari, hamda teri-tanosil kasalliklarining psixosomatikasi haqida ma'lumotlarga ega bo'lasiz.

Kalit so'zlar: Derma, epidermis: pushti, yaltiroq, donali, tikansimon, teri giperesteziyasi, alopetsiya, ekzema, gipergidroz, somatopsixik sindrom, gemorragik toshmalar.

SPECIAL FEATURES OF THE CARE OF PATIENTS WITH SKIN DISEASES

Abstract:

In this article, you will get information about specific features of care for patients with skin diseases, as well as psychosomatics of skin-genital diseases.

Keywords: Derma, epidermis: pink, shiny, granular, prickly, skin hyperesthesia, alopecia, eczema, hyperhidrosis, somatopsychic syndrome, hemorrhagic rashes. Teri kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni parvarish qilishda e'tiborga olish lozim bo'lgan bir necha maxsus xususiyatlar mavjud. Bemorning ovqati oqsil, uglevod, yog', mineral tuzlar va vitaminlarga boy bo'lishi kerak. Ularni kuniga 4 mahal, aniq

vaqtlarda ovqatlantirish tavsiya etiladi. Shuningdek, kasallik tarixining o'ziga xos xususiyatlari ham ahamiyatga ega, chunki bemorlar ko'pincha kasalliklarning qanday bosqichida ekanliklarini bilmaydi.

Teri kasalliklari bilan og'rikan bemorlarni parvarish qilishda, avvalo, ularning kasalliklarining turiga e'tibor berish zarur. Har bir teri kasalligi turli xil simptomlar va ehtiyojlarni keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, yuqumli kasalliklar bo'lgan bemorlarni alohida joylashtirib, ularning davolanishi va tiklanishi uchun maxsus sharoitlar yaratish lozim. Shuningdek, teri parvarishi va tozaligi bo'yicha maxsus choralar ko'rish ham muhimdir, shu jumladan, antiseptiklar va boshqa davolovchi vositalarni qo'llash.

Terim tuzilishi. Teri — organizmning tashqi qoplami bo'lib, qalinligi turli xil qismlarda — 0,5 mm dan 4 mm gacha, umumiy og'irligi 3 kg gacha yetadi. Teri qoplami, odatda, xira tusda va to'qimalar rangiga qarab o'ziga xos rangda bo'ladi. Teri yaxshi cho'ziladi, elastik bo'ladi, bu uning faqat tuzilishi bilan bog'liq bo'lmay, balki chuqur joylashgan to'qimalar bilan bog'liqligidandir. Terida ko'p miqdordagi yog' va ter bezlari joylashgan. Uning deyarli butun yuzasi tuk bilan qoplangan bo'lib, tirnoq va bezlar bilan birga teri ortiqlari deb ataladi.

Teri quyidagi qavatlardan iborat

- Epidermis: pushti, yaltiroq, donali, tikansimon va bazal qavatdan iborat.
- Derma — hujayra elementlari, tolali substansiyalar va oraliq moddadan iborat. So'rg'ichli va to'rsimon qavatga bolinadi.
- **Gipoderma** — teri osti yog' kletchatkasi. Biriktiruvchi to'qimalarning chirmashgan boylamlaridan iborat. To'qimalarning ilmoqlarida yog' to'plamlari mavjud. Yog' kletchatkasi teriga turli mexanik omillarning ta'sirini yumshatadi, yon to'qimalarga nisbatan harakatchanligini ta'minlaydi, yaxshi termoizolator bo'lib xizmat qiladi. Teri ostida qon tomirlari, nerv stvollari, nerv apparatlari, ter bezlari va tuk xaltachalari joylashgan.

Teri ortiqlari — soch, tirnoq va ter bezlari.

Terining funksiyalari — immun, himoya, sekretor, rezorbsiya va nafas olish, termoregulatsiya, almashinuv, retseptor.

Teri kasalliklari haqida tushuncha. Teri kasalliklari (dermatitlar) tushunchasi teri yallig'lanishi bilan bog'liq bo'lgan barcha kasalliklarni qamrab oladi.

Tanosil kasalliklari haqida tushuncha.

Venerologiya — jinsiy yoʻl va qon orqali yuqadigan ayollar va erkaklar jinsiy tizimlarining tanosil kasalliklari haqidagi fan. Tanosil kasalliklariga, asosan, jinsiy yoʻl bilan yuqadigan etiologiya va klinik koʻrinishi turlicha boʻlgan kasalliklar kiradi. Hozirgi vaqtda zaxm, soʻzak, trixomonioz, urogenital xlamidioz, mikoplazmoz, OITS, venerik granulematoz kabi 20 dan ortiq tanosil kasalliklari maʼlum.

Teri kasalliklari bilan ogʻrigan bemorlarni parvarish qilish tuzalish jarayoni normal kechishida yordam berishdan iborat. Odatda, teri kasalliklarining koʻpchiligi terida turli patologik oʻzgarishlar bilan kechadi, biroq inson hayotiga toʻgʻridan toʻgʻri xavf solmaydi. Baʼzi teri kasalliklarini davolashda bir qancha bosqichlar kuzatiladi, biroq teri kasalliklarining koʻp turlari uzoq vaqt davom etadigan surunkali xususiyatga ega. Shu sababli remissiya va avj olish davrlari ketma-ket almashinishi bilan kechadigan surunkali kasalliklarning xususiyatlarini bemor tushunishi, ijtimoiy hayotni olib borish bilan birgalikda davolanishni davom ettirish muhimligini tushunishi, bir vaqtning oʻzida ruhan ezilmasligi zarur.

Tez-tez kuzatiladigan affektiv holatlarda vegetativ reaksiyalarning terida aks etishini har bir vrach amaliyotda koʻp kuzatgan. Bunday paytlarda yuz oqaradi, gʻoz terisi paydo boʻladi, odamni sovuq ter bosadi, keyin teri qizara boshlaydi, baʼzan esa qizil toshmalar toshib, terida qichishish paydo boʻladi. Terida kuzatiladigan trofik oʻzgarishlar, ayniqsa, eʼtiborga loyiqdir. Doimiy depressiv holatda yuradigan bemorlarning terisi doimo quruq boʻladi, elastikligini yoʻqotadi, koʻz va ogʻiz burmalari qalinlashib, yuziga ajinlar tushadi. Bu holat odamni yoshidan katta qilib koʻrsatadi va ayniqsa, ayollar bu ahvolni ogʻir kechirishadi, yuz terisiga surtiladigan turli kremlardan foydalanishadi. Bu ajinlarning kelib chiqish sababi asab buzilishlari boʻlganligi bois, kremlar foyda bermaydi yoki vaqtincha oʻzgarish kuzatiladi. Baʼzi bemorlarning qoʻl terisi va tovonlari yorilib ketadi. Uzoq choʻziladigan astenodepressiv sindromlarning somatik koʻrinishlaridan yana biri tirnoqlardagi trofik oʻzgarishlardir. Bunda tirnoqlarning rangi oʻchib, unda uzun chiziqlar paydo boʻladi, tirnoqlar (ayniqsa, oyoqdagi) sinadigan boʻlib qoladi, qalinlashadi. Hamma tirnoqlarning bir xil tarzda oʻzgarishi, patologik jarayonning sekin-asta zoʻrayib

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th May, 2025

borishi, barmoqda yallig‘lanish belgilarining yo‘qligi, uning psixogen xususiyatga aloqador ekanligidan dalolat beradi.

Umumiy yoki mahalliy gipergidroz (qo‘l panjasi, qo‘ltiq osti va cfyoqlarda) ham hissiyruhiy buzilishlarda ko‘p kuzatiladi. Bu patologik o‘zgarishlar ayniqsa, yoshlarda ko‘p uchraydi va aksariyat hollarda kuchli hissiy zo‘riqishdan keyin to‘satdan paydo bo‘ladi. Bunday bemorlar sal hayajonlansa, issiqroq narsa ichsa, jismoniy mehnat qilsa, atrof-m uhitning harorati balandroq bo‘lsa, tezda terlab ketishadi. Buni fanda «ho‘l depressiya» deb ham atashadi. Ularni eng ko‘p qiynaydigan va jig‘iga tegadigan narsa bu yomon hid kelishidir. Ter va yog‘ bezlari faoliyatining patologik kuchayishi psixovegetativ sindromlarning doimiy hamrohidir. Shuni alohida ta’kidlash lozimki, qo‘ltiq osti va chov sohasida joylashgan ter bezlari tana haroratining boshqarilishida ishtirok etmaydi va jinsiy balog‘atga yetgandan keyingina faoliyat ko‘rsata boshlaydi.

Bunda ular o‘zgacha hid taratuvchi moddalar (feromonlar) ishlab chiqara boshlashadi. Bu fiziologik mexanizm jinsning seksual xulq-atvoriga moslashib turadi. Aynan mana shu o‘rinda ayol kishidan kelayotgan hid, erkak kishidan taralayotgan hiddan keskin farq qiladi. Astenodepressiv sindromlarda kuzatiladigan kuchli seksual buzilishlar apokrin bezlarning sekretor holatiga katta ta’sir ko‘rsatadi va yoqimsiz hid paydo bo‘lishiga sababchi bo‘ladi. Bu bemorlardagi o‘ziga xos hidga qarab, ularda psixovegetativ sindrom borligini aniqlash mumkin. Teridagi doimo terlab yuradigan joylar, ko‘pincha, qizarib turadi, u yerlarda allergik o‘zgarishlar paydo bo‘ladi, qo‘ltiq ostidagi limfa tugunlari kattalashadi. Aynan mana shunday bemorlarda neyrodermit yoki ekzema kasalliklari oson rivojlanadi. Kuchli hissiy zo‘riqishlar bunday bemorlarda teri kasalliklari ning avj olib ketishiga sababchi bo‘ladi. Teri kasalliklarini davolashda bu fenom enni e’tiborga olib, faol psixoterapevtik muolajalami o‘tkazish kerak bo‘ladi.

Ma’lumki, teri va undagi kamchiliklar odam ruhiga jarohat yetkazadi, shuning uchun ham deyarli barcha bemorlarda turli darajada rivojlangan ipoxondriya shakllanadi. Ular butun fikri-zikrini (ayniqsa, dastlabki paytlarda) teridagi nuqsonlarga qaratishadi. Dermatologlar va psixologlarning ta’kidlashicha, bemorlar ushbu buzilishlardan qanchalik ko‘p siqilishsa, kasallik belgilari shunchalik kuchayarkan (to‘g‘ri davolanishdan qat’i nazar). Agar bemorning fikri uzoq vaqt

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th May, 2025

boshqa narsalarga chalg'itilsa, teridagi ijobiy o'zgarishlar tezlashadi. Ikkinchi jahon urushi davrida dermatologlar qiziq bir holatni kuzatishgan, ya'ni urush boshlangandan keyin aksariyat bemorlar surunkali teri kasalliklaridan tuzalib ketishgan. Bu fenomenga quyidagicha izoh berish mumkin. Urush boshlanishdan oldin bemorlar uchun asosiy muammo — teridagi patologik o'zgarishlar bo'lsa, urush boshlangandan keyin esa, undan ham o'tkir muammo paydo bo'ldi, ya'ni uning va yaqinlarining hayoti xavf ostida qoldi. Urush boshlandi! U endi o'zini, oilasini va Vatanni himoya qilishi kerak! Dominanta prinsipiga muvofiq, bosh miya po'stlog'idagi kuchsiz qo'zg'alishlar (urushgacha bo'lgan teridagi o'zgarishlar) o'rnini kuchli qo'zg'alishlar (urushning boshlanishi, o'lim xavfi) egalladi. Bosh miya po'stlog'ida paydo bo'lgan kuchli dominant o'choq avvalgi o'choqning faoliyatini yo'qqa chiqardi va miyadagi kompensator mexanizmlarni ishga soldi, funksional sistemalarni kuchaytirdi.

Albatta, bunday bemorlarni tekshirish o'ta mushkuldir. Ular hatto o'zlarining qo'lini ham o'z tanasiga tegishidan qo'rqishadi, kechqurun kiyimda uxlashga yotishadi, chunki tanadagi bitta kiyimni ikkinchisi bilan o'zgartirish tanada og'riqlar paydo bo'lishiga va boshqa belgilarning kuchayishiga olib keladi. Bunday bemorlarga ba'zan adashib «allergik dermatit» deb diagnoz qo'yiladi. Teridagi o'zgarishlar aksariyat hollarda barmoqlardan boshlab tepaga ko'tariladi va bo'yin sohasiga yetib borib, bemorda bo'g'ilish belgilarini beradi. Bemorda hamma allergik sinamalar o'tkaziladi. Unga ham allergiyaga qarshi, ham tinchlantiruvchi dorilar buyuriladi. Bir oy mobaynida psixoterapevtik muolajalar, trankvilizatorlar, antidepressantlar buyuriladi. Bira to'la platseboterapiya qilinadi. Bemor qilingan kompleks davolash muolajalaridan keyin butunlay tuzalib ketadi. Biz bu misolda avval ruhan sog'lom bo'lgan bemorda o'tkazilgan ikkita og'ir operatsiyadan keyin rivojlangan umumiy giperesteziya bilan kechuvchi somatopsixik sindromning guvohi bo'ldik. Mutaxassislarning fikricha, aksariyat hollarda terida boshlangan o'zgarish dastlab funksional xususiyatga ega bo'ladi va keyinchalik organizmning immuniteti pasayishi natijasida kasallik organik tus oladi, ya'ni terida surunkali yallig'lanish jarayonlari boshlanadi.

Demak, teridagi patologik jarayonlarni faqat funksional buzilishlar bilan bog'lash kerak emas. Buning tasdig'ini yuqoridagi misollarda ko'rdik: barcha holatlarda

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th May, 2025

teridagi organik simptomlar funksional belgilar bilan birgalikda namoyon bo'ldi va shu bilan birga affektiv buzilishlar o'tgandan keyin nafaqat funksional belgilar, balki organik simptomlar ham o'tib ketdi yoki keskin pasaydi. Bemorlarni davolashda buni albatta e'tiborga olish kerak. Agar laborator va paraklinik tekshiruvlarda patologik o'zgarishlar topilmasa, dermatologik va allergiyaga qarshi davo choralari yordam bermasa, teridagi o'zgarishlarni niqoblangan depressiyaning klinik ko'rinishi sifatida davolash mumkin. Chunki teridagi eritemalar, shishlar va kichik yarachalar vegetotrofik o'zgarishlarning klinik ko'rinishi bo'lib, ular psevdoad allergik simptomlar deb ham ataladi.

Patologik jarayon cho'zilgan sayin parasimpatik tonusning oshib borishi va atsetilxolinning ko'p miqdorda ajralib chiqishi natijasida terida joylashgan mayda qon tomirlarining uzoq vaqt va kuchli darajada kengayishi ro'y beradi. Teridagi vegetotrofik o'zgarishlarning asosida mana shu jarayon ham o'ta muhim ahamiyat kasb etadi. Umumiy teri giperesteziyasining klinik ko'rinishlaridan yana biri — bu terida gemorragik toshmalarning paydo bo'lishidir. Bemorni tekshirayotganda (palpatsiya, perkussiya) yoki biror joyini ushlaganda darrov o'sha joyi ko'karib qoladi. Klinik va laborator tekshirishlarda gematologik, immunologik va boshqa organik belgilarning yo'qligi, bemorda gemorragik vaskulit diagnozini inkor qilishga yordam beradi. Faqat affektiv buzilishlar kuchayganda paydo bo'lib yoki zo'rayib, uzoq vaqt dam olganda, psixoterapevtik muolajalar o'tkazganda, ruhan tinchlanganda o'tib ketadigan teridagi patologik o'zgarishlar doimo psixogen (nevrogen) xususiyatga ega bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda Tanosil kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni parvarish qilishda odob va g'amxo'rlik ko'rsatilishi kerak. Bemor ruhiyatiga ta'sir qiladigan yoki uning qadr-qimmatini kamsitadigan harakatlarni qilmaslik lozim. Bemor siri saqlanishini yodda tutish lozim. Tanosil kasalligini yuqtirib aziyat chekayotgan bemorni mohirlik va xushmuomalalik bilan tinchlantirish lozim. Tanosil kasalliklari bilan og'rigan bemorlar tegishli tartibga rioya qilgan, terapevtik va profilaktik ko'rsatmalarni qat'iy bajargan taqdirdagina kasallik to'liq tuzalib ketishi mumkinligi haqida doimo tushuntirish zarur.

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th May, 2025

Foydalanilgan adabiyotlar

1. M. F. Ziyayeva Terapiya. Toshkent, “Um ziyo”, 2010 y.
2. E.X.Eshboyev, Y.M.Fayziyev Teri va tanosil kasalliklari, Toshkent. “Cho‘lpon” 2004 y.
3. E. X. Eshboyev Teri va tanosil kasalliklari. Toshkent, “Ilm ziyo”, 2010 y.
4. E.I.Musaboyev, A.Q.Boyjonov Yuqumli kasalliklar, epidemiologiya va parazitologiya asoslari. Toshkent, “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi”, 2007 y.
5. H.I. Shukurov, S.Q. Qanoatov Jamoada hamshiralik ishi. “Moliya-iqtisod”, Toshkent, 2010.
6. Hamshiralik ta’limini takomillashtirish xalqaro seminarlarining materiallar (1—6-seminarlar).